

Віталій ТКАЧ

Поховання культури лінійно-стрічкової кераміки з с. Дитиничі Дубенського району. Реальна пам'ятка чи історіографічна химера?

У 1959 році на селянських городах в селі Дитиничі було знайдено інгумаційне поховання. Дві глиняні посудини, знайдені біля кістяка, зберігались в клубі села Плоска Дубенського району. В науковій літературі інформація про цей комплекс, віднесений до культури лінійно-стрічкової кераміки, трапляється з початку 1980-х років [4, с. 45, рис. 2; 1, 3]. З виходом наукових публікацій і збірників кінця ХХ – початку ХХІ ст. інформація про дане поховання з'являється на їх сторінках [1, с. 235; 2, с. 16, 313; 3, с. 107]. Відсутність докладніших даних про поховання, автора знахідки та місце зберігання інвентаря дозволяє припускати випадкове виявлення останків.

Згідно ілюстрацій [4, рис. 2; 1, 3], дитиничьке поховання містило невеликий кубок з рельєфним виступом під вінцем (рис. 1, 2) та орнаментовану мископодібну високу посудину, орнаментовану під вінцем двома горизонтальними рядами штампу (?) та рядом підковоподібних елементів, виконаних тим же способом, що і рядки (рис. 1, 1).

В середині 90-х років ХХ ст. автором було здійснено перші спроби роздобути додаткову інформацію про цю знахідку. Виявилось, що посудин у плосківському клубі давно немає і працівникам про них невідомо. Лише в 2010 році науковим працівником Дубенського державного історико-культурного заповідника Ю. Л. Пшеничним, за допомогою працівників клубу не з першої спроби і без будь якого інформаційного супроводу щодо їх походження дві глиняні посудини було віднайдено в підвалі цієї установи, одну з них – у фрагментованому вигляді. В першій з віднайдених посудин було легко впізнано кубок з Дитиничів, друга ж суттєво відрізняється від представленої на ілюстрації. Посудини було замальовано, розбитий кубок реставровано і повернуто до клубу.

Посудини з клубу села Плоска:

1. Невеликий кубок з кулястим тулубом, слабо вираженим денцем, трохи увігнутим всередину, вираженою шийкою та слабо відхиленими назовні вінцями. До вінця прикріплено гудзоподібний наліп (рис. 1, 4). Поверхня згладжена, коричневого, місцями сірого кольору, злам чорний. В глиняному тісті домішка товченого кременю. За виглядом, домішками і рельєфним декором посудину слід віднести до межановицької культури доби бронзи. Межановицький посуд з таким декором є широко поширеним в межиріччі Ікви та Стиру, чимало його

знайдено на пам'ятках доби бронзи в околицях Дубна [6, с. 580, 581; 7, с. 39, 40].

2. Невелика мисочка усічено-конічної форми, лінія вінця нерівна, поверхня згладжена, лощена, має добре видимі вертикальні смуги лощіння, стінки товсті відносно загального розміру (рис. 1, 3). Колір коричневий, в глиняному тісті домішка піску, трапляються окремі дрібні зерна кременю (?). Технологія виготовлення цієї посудини помітно відрізняється від попередньої. Її культурна належність вимагає уточнення. За виглядом вона досить відрізняється від посуду культури лінійно-стрічкової кераміки. Можна припустити належність мисочки до доби енеоліту.

Віднайдені посудини замість того, щоб дати якусь певну відповідь, змусили поставити ряд запитань, відповіді на які не так-то легко отримати.

1. Чи існувало дитиничьке поховання 1959 року взагалі? Причин сумніватись в можливості знаходження людських решток з інвентарем немає – такі знахідки в окрузі Дубна трапляються час від часу. Жителі Дитиничів були свідками розкопок курганного могильника доби бронзи М.І. Островським у 1940 році (і старожили села про ці розкопки пам'ятають), в 1947 році в сусідньому селі Волиця Страклівська М. Ю. Смішком проводились розкопки могильника литовсько-польського часу, а у 1956 р., знову ж таки в Дитиничах, було випадково знайдено кремаційні поховання і через рік досліджено розкопками І. К. Свешнікова могильник вельбарської культури [4, с. 45]. Тож знайшовши в 1959 році поховання, місцеві жителі цілком могли правильно інтерпретувати його як «старовинне» і зберегти посуд, передавши його в місцевий культурний заклад (Дитиничі належать до Плосківської сільської Ради) з відповідним поясненням про обставини знахідки.

2. Чи належать виявлені в клубі посудини до одного комплексу і яка з посудин виявлена у похованні в Дитиничах? Очевидно, що ні – посудини явно різнокультурні. Очевидно, що з поховальним комплексом пов'язаний черпак, мисочка ж потрапила в клуб пізніше (інакше б про неї було б згадано в довіднику 1982 року [4], автори якого скрупульозно обліковували окремі випадкові знахідки) і походження її невідоме. Не виключено, що нею свого часу замінили втрачену чи знищену посудину – ситуація добре знайома тим, хто відповідає за матеріальні цінності.

3. Чи могла не віднайдена орнаментована посудина (рис.) належати до комплексу поховання в Дитиничах? Однозначну відповідь може дати виявлення самої посудини, або її фото чи хоча б більш якісного малюнка – з наявного неможливо впевнено визначити спосіб нанесення орнаменту. Він цілком може бути шнуровим, чому не суперечить сам мотив – дві горизонтальні лінії та «підкови»

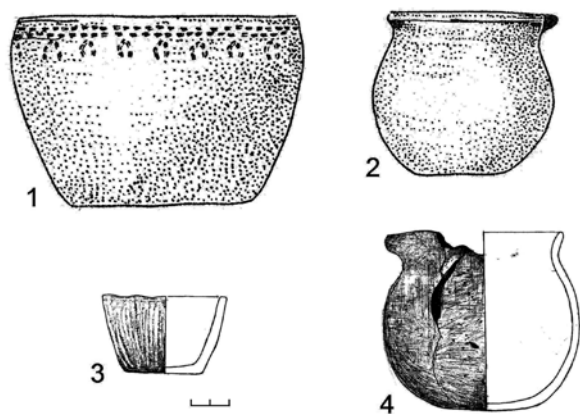

Рис. 1. Посудини з поховання в Дитиничах (за: Свешніков І.К., Нікольченко Ю.М., 1982) – 1, 2; посудини з клубу села Плоска (рисунок Ю.Л. Пшеничного) – 3, 4.

під ними є стандартною орнаментациєю посуду межановицької та городоцько-здовбицької культур доби бронзи; не суперечить такому визначенню і форма посудини [6, с. 579, 580].

4. Чи існувало неолітичне поховання 1959 року в Дитиничах? Справедливі сумніви у визначенні дитиницького комплексу уже висловлювалися нещодавно [8, с. 257]. Єдина достовірна посудина з поховання належить до межановицької культури доби бронзи. Орнаментовану посудину, відому по малюнку, теж з певними застереженнями можна віднести до цієї культури. Слід зауважити, що в сусідній Волиці Страклівській в 1970 році випадково було знайдено поховання межановицької культури, в інвентарі якого також були дві посудини, за формою відмінні від дитиницьких, але одна з них декорована рельєфним гудзоподібним наліпом, а інша мала орнамент з шнурових ліній та петель [5, с. 24, 25; 7, с.

38]. Вочевидь, ніякого поховання культури лінійно-стрічкової кераміки в Дитиничах знайдено не було. Натомість, можна стверджувати про інгумацію межановицької культури доби бронзи, виявлену при випадкових обставинах у 1959 р. у цьому селі.

Література

1. Ленартович О. Культура лінійно-стрічкової кераміки на території України: історія дослідження // Археологічні дослідження Львівського університету. – 2009. – Вип. 12. – С. 226-261.
2. Охріменко Г.В. Кам'яна доба на території Північно-Західної України (XII-III тис. до н. е.). – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2009. – 520 с.
3. Пелешишин Н.А. Племена культури лінійно-ленточної кераміки // Археология Прикарпатья, Волини и Закарпатья (каменный век). – К: Наукова думка, 1987. – С. 99-109.
4. Свешніков І.К., Нікольченко Ю.М. Довідник з археології України. Ровенська область. – К., 1982. – 116 с.
5. Свешніков І. Нові поховання початку бронзової доби на Західній Волині. // Studia archaeologica. – Вип. 1. – 1993. – С. 23-31.
6. Ткач В. Пам'ятки доби ранньої бронзи в середній течії р. Ікви (культури шнурової кераміки) // Охріменко Г., Склярєнко Н., Каліщук О., Ткач В., Романчук О. Олександр Цинкаловський та праісторія Волині. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2007. – С. 571-709.
7. Ткач В. Поховання межановицької культури біля колишнього села Волиця Страклівська (м. Дубно) в контексті нових досліджень // «Брідщина – край на межі Галичини й Волині». – Випуск 7. (Матеріали восьмої краєзнавчої конференції присвяченої Міжнародному Дню музеїв. 23 травня 2014 р.). – Броди: Просвіта, 2014. – С. 37-42.
8. Bardecky A., Dębiec M., Saile T. Eine bandkeramische Bestattung aus Baïv bei Luzk in Wolhynien. // Sprawozdania archeologiczne. – 65. – 2013. – С. 253-261.